

Н.А. Лемешева, доц. (ХДУХТ, Харків)

З ІСТОРІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДУМКИ І БІЗНЕСУ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

*Україну треба любити не лише до
глибини душі, а й до глибини кишені.*

Євген Чикаленко

Менеджмент як галузь людської діяльності виник та розвивається у зв'язку з необхідністю з'ясувати, чому одні організації досягають успіху, а інші занепадають, зазнають розорення. Сьогодні під менеджментом мають на увазі управління будь-яким соціальним об'єктом, володіння майстерністю управління, високий професіоналізм, що поєднує в одній особі власника й організатора виробництва, який забезпечує його високу ефективність і продуктивність. Українське слово «управління» і англійське слово «менеджмент» вважаються синонімами.

У ХІХ ст. в Російській імперії проходив промисловий переворот, який сприяв бурхливому розвитку капіталістичних відносин. Особливо швидко капіталізм розвивався після реформ 60–70-х рр. ХІХ ст. Управлінські функції стали не менш важливі, ніж фінансові чи технічні.

У роботі автор намагається на прикладі діяльності Ніколи Артемійовича Терещенка відшукати характерні риси підприємців другої половини ХІХ ст., які визначили їх успішне хазяйнування і лідерські позиції.

1. Н.А. Терещенко вів активне життя і мав неабиякий підприємницький таланти, який успадкував від батька. Вищої освіти батько не зміг йому дати, але допомагаючи йому, він пройшов вищу школу підприємництва. Ще змолоду в рідному Глухові, він зарекомендував себе як людина, що завжди дотримується слова. Місцеві поміщики навіть відпускали йому хліб у борг. Згодом він став найбільшим скупником та продавцем зерна, солі та риби в місті.

2. Мав добре підприємницьке чуття. Терещенки скуповували застарілі підприємства і модернізували їх для власного виробництва. Економіст Янсон писав: «Окрім п'яти власних заводів, що переробляють понад півмільйона берківців буряку, М. Терещенко підтримує своїми капіталами діяльність більшої частини великих заводів цієї губернії. Починаючи з березня й квітня поміщики-заводчики отримують від нього гроші, на які працюють із зобов'язанням продавати цукор через фірму Терещенків з поступкою

замість відсотків за позичений капітал 20 коп. проти цін, що існують в Москві, та платежем 2% за комісію, якщо цукор не буде куплений самою торговою фірмою. На капітал Терещенка багато заводів не тільки працюють, а й побудовані». Недарма Н.А. Терещенка називали «цукровим королем». У 1910 р. обсяг продукції на заводах досяг 6,6 млн пудів (105,6 тис. т), а її вартість оцінювалася в 27,7 млн крб.

3. Із повагою ставились до працівників і дбали про їх добробут.

Умови праці в «товаристві цукробурякових та рафінадних заводів братів Терещенків» були одними з найкращих: восьмигодинний робочий день, заробітна плата 8–15 крб. на місяць, додаткові 5 крб. на харчування. Сезонні робітники щоденно отримували 1 кг хліба, 400 г м'яса, 50 г сала та інші продукти. Господарства були зразковими, про що свідчать численні нагороди на всеросійських і закордонних виставках.

4. Державне мислення. Дев'ять років обирався бургомістром м. Глухів, а потім 14 років обіймав пост міського голови. Одночасно виконував обов'язки головного губернатора земських зборів, члена земської управи Глухова, почесного мирового судді. Безкоштовні лікарні та школи були правилом для всіх заводів родини, на їх утримання Терещенки виділяли великі кошти.

5. На першому місці стояла справа, потім добробут сім'ї і лише на третьому соціальне визнання. Справи, як і людей, він не поділяв на важливі й неважливі. Виділяв час для прийому відвідувачів і багатьом допомагав.

6. Використання багатства на суспільну користь. На цьому стрижні Терещенки будували свою підприємницьку діяльність. Засновник династії, Артемій Якович Терещенко, заповідав синам віддавати 80% прибутку від заводів на благодійність. Жоден з його нащадків цієї умови на порушив. На родинному гербі Терещенків викарбовано девіз: «Прагнення до суспільної користі».

Разом із підприємницьким успіхом прийшло до родини і суспільне визнання. Артемій Іванович став купцем 1-ї гільдії і спадковим почесним громадянином м. Глухів, пізніше за особливі заслуги отримав спадкове дворянське звання. Його сини отримали чини таємного і дійсного статського радників, а також звання почесних громадян міст Києва та Глухова, найвищі державні ордени.

Славні представники роду Терещенків внесли свій важливий внесок в історію і стали гордістю України. Родина Терещенків – надзвичайний приклад для сьогоденних підприємців поєднання блискучих ділових якостей, що допомагають здобувати статки, з бажанням направляти результати своїх зусиль на служіння людям.